

ΤΟ ΝΟΥΜΕΡΟ 31328

Ηλίας Βενέζης, *Το Νούμερο 31328*, 1931

Σύμφωνα με τις οδηγίες μας ζήτησαν πρώτα τον υπαξιωματικό, αυτός τους πήγε στο λοχαγό κι από κει τους παρουσίασαν στο Διοικητή, το Γιαννιώτη.

— Τι θέλετε, ουλάν;

— Το χαρτί μας θέλουμε για το μεμλεκέτ! Το λεν οι γαζέτες.

— Τι έκανε λέει;

— Το χαρτί μας για το μεμλεκέτ!

Ωχ, που να 'σουν, μάτια μου! Ο Γιαννιώτης τα 'χασε. Ήταν ένα πράμα ακατανόητο για τον τούρκικο στρατό. Τόσα χρόνια μπίνμπασης δε θυμόταν κάτι παρόμοια φοβερό.

— Ποιος σας ορμήνεψε, κερατάδες! Ποιος σας ορμήνεψε; φώναζε έξω φρενών.

Φοβισμένοι σα ζαρκάδια τού το είπαν: Οι σκλάβοι. Αυτοί ξέρουν.

Απασχολημένος κείνη την ώρα, διέταξε να τους κλειδώσουν, όλη την επιτροπή, σ' ένα κελί. Ήταν βράδυ. Αύριο θα τους κανόνιζε.

Η είδηση γέμισε πίκρα όλους τους άλλους μαφαζάδες, που περίμεναν με αγωνία το αποτέλεσμα. Ήμαστε κι εμείς λυπημένοι. Χωρίς λόγο. Τι μας ένοιαζε;

Την άλλη μέρα ξημέρωνε Παρασκευή. Ο Διοικητής κατά τις δέκα η ώρα διάταξε να μαζευτούν όλοι οι λόχοι των σκλάβων στο ύπαιθρο, έναν μεγάλο τόπο. Ήταν εκεί και ο λόχος των μαφαζάδων.

Σε λίγο φέραν τους έξι στρατιώτες που είχαν βγει χτες στην αναφορά. Φέραν και τρεις σκλάβους, κατηγορημένους απ' τους δικούς μας τους τσαουσάδες γιατί δεν τους κάναν τα θελήματα.

Τους ξεγυμνώνουν όλους ως τη μέση. Μ' ένα μεγάλο σκοινί τούς δένουν, τον ένα με τον άλλο, και τους εννιά αράδα. Ύστερα, τι δυο άκρες το σκοινί το πιάνουν, απ' τη μια κι απ' την άλλη, από δυο στρατιώτες. Σαν τελείωσε η προετοιμασία τούτη ήρθε ο Διοικητής. Από πίσω του τρεις τέσσερις αξιωματικοί. Ο Γιαννιώτης, με δεμένα τα χέρια του στις πλάτες, προχωρεί νευρικά μπρος στην αράδα τους δεμένους. Τους κοιτάζει μες στα μάτια, έναν ένα. Τιμουδιά. Ύστερα γυρίζει πίσω. Ξαναπερνά από μπροστά τους, έναν ένα. Κι ύστερα άξαφνα, απότομα ξέσπασε η θύελλα:

Παλιόσκυλα! Παλιόσκυλα! Παλιόσκυλα!

Χτυπούσε με το καμτσίκι από στριμμένο τέλι στο κεφάλι, στα μάτια, στα γυμνά κορμιά. Λάφαιζε, ιδρώνε, έπαιρνε δύναμη τρέχοντας ζερβά δεξιά σα να τη ζητούσε, κι ολοένα, χτυπούσε λυσσασμένα, αβάσταχτα, τυφλά. Οι δεμένοι φώναζαν σπαραχτικά, κάναν ασυναίσθητα μια προσπάθεια να συρθούν τότε απ' το ένα μέρος, τότε απ' τ' άλλο. Μα οι στρατιώτες με το σκοινί βαστούσαν την ισορροπία στη διελκυστίνδα.

Σαν απόκαμε πια να χτυπά φώναξε ένα στρατιώτη και του έδωσε το νεύρο. Ο στρατιώτης ήταν απ' την ίδια κλάση, η μοίρα του ήταν με τους έξι.

— Χτύπα! Χτύπα!

Κι αυτός, τρέμοντας, χτυπούσε νευρικά, αδέξια, μπρος στα μάτια του Διοικητή, που σφούγγιζε τον ιδρο του.

Παρακολουθούσαμε τη σκηνή με σφιγμένα δόντια. Στα δασιά στήθια των δεμένων έτρεχε το αίμα — θα 'τρεχε και στον αράπη, μα σ' αυτόν δε φαινόταν επειδή ήταν μαύρος. Βλέπαμε μονάχα πως άνοιγε το στόμα του και το σφαλνούσε σπασμωδικά, σα να κατάπινε τον αγέρα γουλιά γουλιά.

Τέλος ο Διοικητής αποτραβήχτηκε.

Θα δουλέψουν δέκα μέρες με τους σκλάβους! διατάζει για τους έξι στρατιώτες.

— Μάλιστα!

Σαν τους λύσαν, οι πιο πολλοί πέσαν καταγής βογκώντας Μονάχα ο αράπης, μόλις έμεινε λεύτερος, έπιασε να τρέχει, πηδούσε σαν κατσίκι, ένα κορμί ίσαμε κι πάνου — θα 'θελε φαίνεται να ζεσταθεί.

Τον κυνήγησαν και τον πιάσαν.

Σκορπίσαμε μες στο στρατόπεδο ομάδες ομάδες. Ένα απροσδιόριστο κύμα μεγάλωνε, μεγάλωνε, φούσκωνε — μια γιγαντωμένη προσπάθεια προς τα ψηλά. Και οι άνθρωποι, το πλήθος, ολοένα συνθλίβονταν απ' το τεράστιο κενό:

— Σε τι λοιπόν ξεχωρίζανε αν ήταν Χριστιανοί για Τούρκοι;

Σε τι ξεχωρίζανε; Εμείς ήμαστε γεσήρ*, ήμαστε δεμένοι. Εμ αυτοί που ήταν λεύτεροι; Το αίμα αυλάκωσε και τα εννιά κορμιά — τι διαφορά είχε; Μονάχα ο αράπης — ε, αυτός ήταν μαύρος.

Το ίδιο βράδυ. Νύχτα. Τώρα που καλοκαίριασε οι πόρτες στα κουβούσια μας μέναν ανοιχτές. Ένας σκοπός φύλαγε πάντα.

Αυτό το βράδυ στο δικό μας το κουβούσι φύλαγε σκοπός ο στρατιώτης που τον είχαν βάλει το πρωί να μαστιγώσει τους συντρόφους του. Είναι συντριμμένος. Του λέμε να μην πικραίνεται. Ό,τι έγινε έγινε.

Γιατί; παραπονιέται μελαγχολικά. Γιατί να μας ανοίξετε τα μάτια;

Κοντεύαν μεσάνυχτα. Ολόξεστη η καλοκαιρινή βραδιά. Ξαπλωμένοι δεν μπορούσαμε να κοιμηθούμε. Ένας νέος διάλογος: Συλλογιόμαστε. Όλο το κουβούσι ήταν βυθισμένο στο σκοτάδι. Μονάχα εκεί, προς το μέρος του μαφαζά, άναβε ένα λυχνάρι. Εκεί δίπλα ήταν το γιατάκι του Μιχάλ-τσαούς.

Ο σκοπός είχε καθίσει χάμω. Το όπλο του μες στα σκέλια. Θαρρούσαμε πως ξαγρυπνούσε.

Ξαφνικά ένας λέει σιγά:

— Κοίτα!...

Από στόμα σε στόμα πήρε είδηση όλο το κουβούσι. Κοιτάζουμε:

Στο λίγο φως, στην πόρτα, διακρίνουμε τον επιλοχία του στρατοπέδου. Ήταν ένα νεαρό τριζάτο κέρατο. Έκανε έφοδο. Πατώντας στις μύτες των παπουτσιών του πλησιάζει το μαφαζά και σιγά, με προσοχή, του παίρνει το όπλο απ' τα χέρια. Κοιμόταν.

Με το όπλο στο χέρι ο επιλοχίας ρίχνει μια ματιά γύρω του. Κοιτάζει προς το γιατάκι του Μιχάλ-τσαούς. Αυτός ροχάλιζε, μα ο υπηρέτης του, το τσανάκι, παρακολουθούσε τη σκηνή.

Ο επιλοχίας τού γνέφει: σουτ! Ύστερα πάει κοντά του, του δίνει το όπλο και κάτι του λέει. Ύστερα, με προσοχή, βγαίνει όξω και χάνεται στο σκοτάδι.

Παρακολουθήσαμε τη σκηνή γεμάτοι αγωνία. Καταλάβαμε. Πήγαινε να ειδοποιήσει τον αξιωματικό: Εν ώρα υπηρεσίας το όπλο του σκοπού στα χέρια ενός σκλάβου! Και ο σκοπός ροχαλίζοντας! Αν δεν ήταν κρεμάλα, θα 'ταν φυλακή για όλη του τη ζωή.

Τότες σ' όλο το κουβούσι αμολήθηκε ένα υπόκωφο βογγητό.

Ολοένα δυνάμωνε, σαν τα βόδια που τα σφάζουν. Στην αρχή σαλάγισε μια σκιά και σηκώθηκε. Ύστερα άλλη, ύστερα όλο το κουβούσι βρέθηκε στο ποδάρι. Με νευρικά κινήματα βιαζόμαστε προς την πόρτα. Ήμαστε ίσαμε ογδόντα άνθρωποι, στοιβαγμένοι, με αγκρηλωμένα μάτια.

— Δώσ' το τουφέκι! λέει ο Μίλτος απειλητικά στο τσανάκι.

Αυτός κάνει να μην ακούσει, κιχ-μιχ, ρίχνει μια ματιά δίπλα στον αφέντη του τον Μιχάλ, που ροχάλιζε μεθυσμένος απ' το χασίς.

— Γρήγορα, σκουλήκι! Δώσ' το!

Στο μεταξύ άλλοι είχαν τρέξει προς το μαφαζά. Τον ξύπνησαν. Κοίταζε με τα ξαφνιασμένα μάτια του τόσοι ανθρώπους από πάνω του, δεν μπορούσε να καταλάβει.

— Γρήγορα! Γρήγορα!

Του το ξηγούμε με λίγα λόγια, αρπούμε το τουφέκι απ' το τσανάκι και του το δίνουμε. Ύστερα τρέχουμε να βρεθούμε στον τόπο του ο καθένας. Όλα αυτά γίνανε μέσα σ' ένα δυο λεπτά.

Δεν είχαμε καλά καλά ξανακαθίσει σαν φάνηκε ο μουλαζίμ εβέλ, ο επιλοχίας και δυο στρατιώτες. Νευρικοί, βιαστικοί. Μόλις τους διακρίνει ο σκοπός παίρνει στάση προσοχής.

Ο αξιωματικός κοιτάζει με απορία και θυμό τον επιλοχία:

— Πού είναι;

Αυτός τα 'χασε: Μα ναι, ναι, τον είδε με τα μάτια του, βεβαιώνει.

— Ουλάν, δεν κοιμάσουν;

— Εγώ; Όχι! λέει ο στρατιώτης.

Ο επιλοχίας, αποσβολωμένος, κοιτάζει προς το μέρος του Μιχάλ, να δει το τσανάκι. Μα είχε χαθεί απ' το φόβο το δικό μας. Κάπου θα είχε χωθεί.

Ο μουλαζίμ εβέλ χτυπά φουρκισμένος το καμτσίκι στις μπότες του. Ύστερα, για να ξεσπάσει κάπου, που τον ανησύχσαν, το κατεβάζει μια στα μούτρα του σκοπού. Γυρίζει απότομα και φεύγει.

Έτσι με τον καιρό, χωρίς να το καταλαβαίνουμε, τυφλά αρχίσαμε, οι μαφαζάδες κι εμείς, να ερχόμαστε σιμά. Να πλησιάζουμε. Τα βράδια έρχονται πιο ταχτικά και κάνουν παρέα μαζί μας. Λέμε μαζί τα βάσανά μας. Και στην κουβέντα δε μας λεν πια «γεσήρ». Με τη βαριά ανατολίτικη φωνή τους το προφέρνουν γεμάτο θερμότητα και καλοσύνη:

— Αρκαντάς (σύντροφε).

Στις δουλειές που πάμε μήτε χτυπούν πια μήτε βλαστημούν. Σαν δεν είναι μπροστά κανένας ρωμιός τσαούς κάνουν πως δεν βλέπουν και μας αφήνουν να καθόμαστε. Τουτουνούς τους τσαούς τους τρέμουν, γιατί τους σπιγουνεύουν άναντρα στους αξιωματικούς.

Το μεσημέρι, στο «παϊντός», ξαπλώνουμε μαζί κάτω απ' τον αψύ ήλιο και τρώμε το ψωμί μας. Μιλούμε φιλικά, κι έτσι πολλές φορές περνά η προσδιορισμένη ώρα για ανάπαυση. Τότες αυτοί, φοβισμένοι, μας σηκώνουν ήμερα ήμερα, σα να μας παρακαλούν:

— Άιντε, σύντροφοι, σηκωθείτε.

Σηκωνόμαστε με βαριά καρδιά να ξαναπιάσουμε δουλειά. Κι αυτοί, σα να φοβούνται μη βαρυγκομούμε μαζί τους, μας χτυπούν στον ώμο φιλικά:

— Τι να κάμουμε, αρκαντάς; Ο θεός να μας λυπηθεί, κι εσάς κι εμάς.

Να μας λυπηθεί. «Κι εσάς κι εμάς». Το λεν πια σχεδόν μόνιμα. Άρχισαν να μη μπορούν να ξεχωρίζουν τις δυο μοίρες, τη δική τους και τη δική μας. Τρέμουν τους αξιωματικούς τους και τους τσαουσάδες τους δικούς μας. Αυτούς τους ίδιους μισούμε κι εμείς. Ικετεύουν για το «μεμλεκέτ», ένα καλύβι κάπου. Κι εμείς.

Λοιπόν;

Όλοι τους είναι φουκαράδες. Μα πολύ. Δεν τους δίνουν τίποτα για χαρτζιλίκι. Φαίνεται τους κλέβουν οι αξιωματικοί. Υποφέρνουν απ' όλες τις στερήσεις, ακόμα κι απ' τον καπνό. Εμείς μαζεύουμε αποτσίγαρα λεύτερα — αυτοί, όσο να 'ναι, διστάζουν. Δε θέλουν να ταπεινωθούν τόσο. Μα, άμα δεν τους βλέπουμε...

Οι δικοί μας, όσοι δουλεύοντας στους χωριάτες οικονομούμε τίποτε πεντάγροσα, τα κάνουν πάντα καπνό. Μας κερνούν. Ο μαφαζάς βλέπει. Το φιτίλι περνά και σ' αυτόν. Τυλίγει το τσιγάρο, δίνει πίσω το φιτίλι. Το κεφάλι χαμηλά. Το τσακμάκι. Ανάβει. Τότες μονάχα, μαζί με την πρώτη ρουφηξιά, τα μάτια σηκώνονται. Δε λέει τίποτα.

Α, είναι μεγάλο πράμα δυο μάτια που ακινητούν έτσι...

Ώρες ώρες αποτραβιούνται μονάχοι τους σε μια γωνιά. Κοιτάζουν στο βάθος κι αρχίζουν τραγούδια της πατρίδας τους. Τους έχουν μάθει ένα πολεμικό θούριο: «Ανγκαρανίν τασινά μπακ...» Οι γεροί, ρωμαλέοι τόνοι αδυνατίζουν στα χείλια τους, μερώνουν. Κι έτσι που τους τραγουδούν παίρνουν κάτι σαν από μοιρολόι:

*Κοίτα κατά το βράχο της Άγκυρας,
κοίτα τα δακρυσμένα μάτια μας...*

Βιογραφικό σημείωμα

Φιλολογικό ψευδώνυμο του Ηλία Μέλλου. Γεννήθηκε στο Αϊβαλί της Μικράς Ασίας και έζησε όλο το δράμα της μικρασιατικής καταστροφής (1922). Ένα χρόνο αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αθήνα όπου εργάστηκε ως υπάλληλος στην Τράπεζα, ενώ παράλληλα επιδόθηκε στη λογοτεχνία. Το πεζογραφικό του έργο, που διακρίνεται για την τρυφερότητα, τη νοσταλγία και το χαμηλόφωνο τόνο του, αναφέρεται κυρίως στη «χαμένη πατρίδα» και στις δυσκολίες των προσφύγων να προσαρμοστούν στην καινούρια πατρίδα τους.

Έργα του: *Το Νούμερο 31328* (1931), *Γαλήνη* (1939), *Αιολική Γη* (1943), *Μπλοκ C* (1945), *Αργοναύτες* (1962).

Θεματική ανάλυση

Το απόσπασμα είναι από το μυθιστόρημα του Ηλία Βενέζη "*Το Νούμερο 31328*", το οποίο διαπραγματεύεται την εμπειρία του συγγραφέα ως αιχμαλώτου στα στρατόπεδα συγκέντρωσης των Τούρκων και την καταναγκαστική εργασία στα τάγματα εργασίας. Το βιβλίο αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό έργο του Βενέζη, με έντονα ρεαλιστικά και συναισθηματικά στοιχεία, όπου συνδυάζει τις προσωπικές του εμπειρίες με την αδυσώπητη πραγματικότητα του πολέμου.

η διελκυστίνδα των σχέσεων

Η απόσταση που υπάρχει μεταξύ των αιχμαλώτων και των φυλάκων τους είναι εμφανής. Αν και αρχικά οι αιχμάλωτοι έχουν την τάση να τους μισούν, υπάρχει ένα υποσυνείδητο σύστημα αλληλεπίδρασης και κατανοητής αλληλεγγύης. Οι μαφαζάδες αναζητούν μια μορφή παρηγοριάς και συντροφικότητας μέσω των αιχμαλώτων, κυρίως γιατί και αυτοί οι ίδιοι είναι συντριμμένοι από την ίδια καταπίεση και τις στερήσεις.

Ο Βενέζης καταγράφει τις ανθρώπινες σχέσεις με κριτικό μάτι, καθώς οι χαρακτήρες δεν είναι απλά «καλοί» ή «κακοί», αλλά είναι βαθιά διχασμένοι από την πολιτική και στρατιωτική εξουσία. Οι συναισθηματικοί δεσμοί που διαμορφώνονται δείχνουν τις ανθρώπινες ανάγκες για επικοινωνία και αναγνώριση, παρά τις αντιφάσεις των ρόλων τους.

η εξουσία και η βία

Η σκηνή της τιμωρίας, όπου οι μαφαζάδες υφίστανται βασανιστήρια και βία από τους Τούρκους αξιωματικούς, είναι εξαιρετικά σκληρή και συμβολική. Εδώ, η βία δεν έχει απλώς την έννοια της τιμωρίας, αλλά της ενδυνάμωσης της εξουσίας και της επιβολής φόβου. Οι χαρακτήρες, ιδίως οι μαφαζάδες, δεν έχουν καν την ευχέρεια να αντιδράσουν ή να αμφισβητήσουν την εξουσία τους. Η παρουσία του Διοικητή, ο οποίος επιβάλλει τη σκληρή τιμωρία με καμτσίκια και φωνές, ενισχύει τη διάσταση της τρομοκρατίας που ασκείται στο στρατόπεδο. Ωστόσο, ταυτόχρονα αποκαλύπτεται η ίδια η αδυναμία του συστήματος εξουσίας: η βία αυτή δεν αναδεικνύει την υπεροχή, αλλά την αδυναμία και την ανάγκη για υποταγή.

η ανθρώπινη κοινωνία και η σύγκρουση

Συνολικά, το απόσπασμα από το "*Νούμερο 31328*" αναδεικνύει τις ανθρώπινες αδυναμίες και τις αντιφάσεις του ανθρώπινου ψυχισμού εν μέσω πολέμου. Ο Βενέζης μέσω της αφήγησης επισημαίνει την ένταση που μπορεί να προκύπτει όταν οι κοινωνικές τάξεις και οι κοινωνικοί ρόλοι διαστρέφονται και όταν η ανάγκη για επιβίωση και συντροφικότητα αναδεικνύεται πάνω από τις κοινωνικές ή εθνολογικές διαφορές.

Το έργο καταλήγει να προσφέρει μια κριτική για τη φύση των πολέμων, των εξουσιαστικών δομών και των ανθρώπινων σχέσεων, που συχνά σπάζουν τα όρια της αντιπαλότητας και αναγκάζουν τους ανθρώπους να αντιμετωπίσουν το αλληλένδετο πεπρωμένο τους.